

Ivana Zajc

Klarisa M. Jovanović:
Telovadec Nikolaj
prežene tolovaja.

*Ilustriral Štefan Turk.
Medvode: Malinc, 2020.*

Klarisa Jovanović ni znana le po svojem prevajalskem delu in (uglasbeni) poeziji, ampak tudi po ustvarjanju za otroško publiko, ki jo je do zdaj spoznavala predvsem v revijalnih objavah. Njena slikanica *Telovadec Nikolaj prežene tolovaja*, ki je izšla pri založbi Malinc, odraža posebno občutljivost za besedne nianse, kultivirano besedišče pa je ukrojeno po meri otroka.

V ospredju dela je pripoved iz vsakdanjega življenja nekega mirnega, idiličnega mesteca – lahko bi ji rekli mala zgodba, ki jo bralcu v prijetnem, rahlo hudomušnem tonu posreduje tretjeosebni pripovedovalec. Poseben poudarek je na obliki besedila – gre za s pravili neobremenjen, a izjemno premišljen prosti verz, ki se igra z različnimi dolžinami povedi. Nekateri deli besedila so tako zasekano kratki, spet drugi kramljajoče razvlečeni; slednji se na primer kombinirajo z neposrednimi vzkliki likov, ki dajejo delu ritem. Tega vzpostavljajo tudi različna ponavljanja, na primer atletovo energično štetje športnih gibov (“Par dni zatem je Nikolaj / na zelenici v mestnem / parku znova treniral / svoje mišice in štel / kot po navadi: dva, / štiri, šest, osem, deset.”), ki se pojavi na več mestih v knjigi, in mnogovezja.

Besedilo ni natisnjeno linearno, ampak z verzniimi preskoki, ki so za bralca nepričakovani in se vizualno odlično vpenjajo v obliko ilustracij.

Med izraznimi sredstvi besedila so tudi rime, ki so nanizane na na videz poljubnih mestih, popolnoma nepredvidljivo se na primer ujemajo besede ob koncu povedi ali na kakem drugem mestu, na primer v tem izseku. Tako se rime osvobodijo "pravilnosti", kar še dodatno razkroji tradicionalne bralčeve predstave o podobi verza, k čemur pa prispevajo tudi sporadično posejane aliteracije in asonance. In ko se bralec že navadi na neki vzorec ujemanja, ga na naslednji strani slikanice preseneti popolnoma drugačna shema. Tako je delo z vidika forme izjemno igrivo in inventivno. Posebej zato, ker se ti precej svobodni postopki združujejo tudi z duhovitimi izbiri izrazov in besednimi igrarijami, na primer: "Naš Nikolaj si je / od presenečenja / skoraj izpahnil ramo, / a tolovaj jo je pocvirnal tako urno, da v hipu ni bilo za njim niti sledu." Različna ujemanja glasov dajejo besedilu značilno zvočnost – ob branju na glas zveni odlično.

Delo poleg tega uporablja tudi zanimive vizualne strategije. Besedilo je izpisano s precej veliko pisavo in vključuje poudarke z odebeljenimi segmenti teksta ter še izraziteje povečanimi črkami. Ti mestoma označujejo nekoliko nenavadne besede (recimo *šampion*, *zlomek*, *zanikrno tatinsko seme*, *svojči*), o katerih se lahko otroci pogovarjajo med seboj in s starejšimi, pa tudi ponavljanja besed ali rime (na primer *Nikolaj*, *tolovaj*). Knjiga je oblikovana v skladu s priporočili za bralce z disleksijo, zato tudi slednjim branje ne bo delalo težav.

Struktura zgodbe je preprosta: telovadec večkrat opazi neprimerno vedenje lopova in ga naposled ustavi, kar predstavlja nekakšno zmago. Na ravni literarnih oseb gre za precej shematično pripoved, ki like razporeja na dva pola, na dobre in zle. Na eni strani je zmikavt, nekako brezobličien zlobnež, ki krade najranljivejšim ljudem: dojenčku izmakne dudo, starejši gospe lečo za branje, revežu pa edini prt, s katerim si olepša mizo. Posebne karakterizacije tega lika v besedilu ni, zato ni jasno, zakaj se zmikavt loteva teh nekoliko nenavadnih podvigov. Ne gre torej za lik, ki bi imel za svoje delovanje prepoznavne motive, ampak za precej abstrahirano podobo izrazitega zla in gole škodoželjnosti. V besedilu je predstavljen le z vidika telovadca Nikolaja, ki njegova dejanja obsoja: je nesramen zmikavt in ima tatinske prste, to je pa skoraj vse, kar bralec izve o njem. Tudi ilustracije tržaškega ustvarjalca Štefana Turka kradljivca prikažejo kot enobarvno senco, brez obraznih potez in značajskih lastnosti. Edina izrazitejša značilnost, ki jo besedilo pripiše kradljivcu, je njegova sporna dejavnost, ki se

z intervencijo telovadca konča, saj mu “niti na misel ne pride več”, da bi kaj takega ponovil.

Karakterizacija telovadca Nikolaja sicer ni tako izrazito skopa, pa vendar bralec tudi o njegovem značaju ne izve dosti. Predaja se športu in je discipliniran, ima mišice “kot kak strežaj v delavski menzi” in brke, “ki so mu štrleli kot šetraj na našem vrtu”. Telovadi in šteje predklone ter prevale, in čeprav na zunaj ni videti tako, je zelo ljubezniv in prijazen. Med športom opazi neprimerna dejanja zmikavta, ki ga zelo zmotijo, zato se odloči, da ga bo zasačil in ustavil. Iz tega sklepamo, da je pomembna poteza tega lika dejstvo, da deluje v prid skupnosti, v kateri tudi sam uživa, ko dela vaje na prostem.

Delo je namenjeno mlajšim bralcem na razvojni stopnji identifikacijskega branja, ki v literarnih delih iščejo izrazite značaje, s katerimi se lahko poistovetijo, se vanje vživijo ter njihove emocije in značaje močno občutijo. Zaradi tega je skopa karakterizacija v besedilu, posebej pri telovadcu Nikolaju, junaku, ki naj bi zaradi svojih plemenitih dejanj deloval kot vir identifikacije, šibkejša točka tega dela.

So pa v osrednji lik telovadca izrazito usmerjene ilustracije Štefana Turka. Z držo, obleko in telesno močjo telovadca Nikolaja prikažejo kot močnega in dostojanstvenega moškega, ki ga odlikuje izjemna disciplina. In prav likovne upodobitve, ki telovadca prikazujejo zelo od blizu, z izseki njegovih brkov, oči in trupa z zagorelo kožo, bralcu osrednji lik v večji meri približajo in tako deloma zapolnijo vrzel v tekstu. Z vizualnimi sredstvi ustvarijo značaj lika, ki je prepričljiv in prepoznaven. Tudi sicer se ilustracije odlično povezujejo z besedilom, ki izkorišča tipografske možnosti in se vključuje v likovne podobe. Upodobitve dogajanja so izjemno dinamične, ko prikazujejo telovadčeve vaje in živahno dogajanje v mestecu, nesramno krajo in napeto zasledovanje. Občutek živahnega gibanja pogloblja igra bližnjih in bolj oddaljenih kadrov, izrazite obrazne poteze in mimika literarnih oseb pa bralca prepričajo, da so te “resnične”.